

ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนระดับ 5 ดาว จังหวัดลำปาง

Factors Contributing to the Success of the 5 Star OTOP Community Enterprises in Lampang Province

ภัทรธิดา วัฒนาพรรณกิตติ¹
Pattratida Wattanapunkitti¹

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน ระดับ 5 ดาว จังหวัดลำปาง มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาบริบทด้านการดำเนินการและการบริหารจัดการของวิสาหกิจชุมชน 2) วิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการดำเนินธุรกิจ และ 3) เสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดลำปางให้มีความยั่งยืน ข้อมูลเก็บรวบรวมจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนใน 5 กลุ่ม ที่กำหนดศึกษาจำนวน 144 ราย จากผู้ประกอบการทั้งสิ้น 233 ราย โดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเครื่องมือ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนาในรูปของการแจกแจงความถี่ การกระจายร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน กรณีของข้อมูลที่รวบรวมได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

ผลการศึกษสามารถสรุปได้ดังนี้

ทั้ง 5 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดลำปางที่กำหนดศึกษา ซึ่งประกอบด้วยผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการคัดสรรให้เป็นสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ระดับ 5 ดาว ประจำปี พ.ศ. 2556 ได้แก่ 1) ผลิตภัณฑ์เทียนหอมกระบอกไม้ไผ่จิรภาเทียนหอม 2) ผลิตภัณฑ์สบู่เหลวชีวภาพ 3) ผลิตภัณฑ์ข้าวแต๋นทวีพรรณ 4) ผลิตภัณฑ์ผ้าคลุมเตียงแจ้ซ้อเนสลา และ 5) ผลิตภัณฑ์ผ้าปูโต๊ะน้ำมันมอญ มีรูปแบบการดำเนินการ และการบริหารจัดการที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ มีการเลือกบุคคลที่มีทักษะความสามารถในด้านการสร้างผลิตภัณฑ์และเป็นผู้ที่สมาชิกให้ความเคารพนับถือเป็นประธานกลุ่ม มีการแต่งตั้งบุคคลขึ้นมาเพื่อรับผิดชอบฝ่ายต่างๆ ในโครงสร้างของการบริหารจัดการ กรณีของปัจจัยที่สมาชิกมีความเห็นว่ามีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการดำเนินการมากที่สุดคือปัจจัยด้านการบริหารจัดการ รองลงมาคือ ปัจจัยด้านการตลาด แนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจให้มีความเข้มแข็ง ประกอบด้วย 1) ผู้ประกอบการต้องมีความซื่อสัตย์และมีวินัย 2) การดำเนินการต้องเน้นการมีส่วนร่วมและความเท่าเทียมกันของมวลสมาชิก หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องต้องให้การสนับสนุนช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของ การแสวงหาตลาดและการเพิ่มคุณภาพและความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ และ 3) ต้องมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่ออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการดำเนินการ

คำสำคัญ: วิสาหกิจชุมชน, ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จ, 5 ดาว, จังหวัดลำปาง

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

Abstract

Research on factors contributing to success of community enterprise of 5 star OTOP in Lampang province aims to 1) study the context of the implementation and management of the community enterprise 2) analysis of opinions about the factors that influence the success of the business, and 3) recommendations for the improvement and development of communities enterprise in the Lampang province to be sustainability. Data needed for the study were collected from a sample of entrepreneurs groups defined in 5 studies 144 people out of a total of 233 entrepreneurs. Using questionnaires and in-depth interviews as a tool. Data were analyzed with descriptive statistics gathered by a questionnaires on the frequency, percentage, mean, and standard deviation. The data gathered from in-depth interview by content analysis.

The results are summarized below

The 5 community enterprise in Lampang province, the study determined. This includes products that have been selected as the best one tambon one product Thailand 5 star products of the year 2012 include 1) Candles in bamboo; Jirapa candle 2) Soap Bio 3) KhaotanThaweephan (Rice Cracker Products) 4) Bedspread; Chae Son refined products, and 5) Tablecloths; Nammorn products. A model implementation and management similarities are selected skilled individuals capable of creating a product and as a member to respect the president. The appointment of a person responsible for the department in the structure of management. If a member of the factors that influence the success of the implementation of most aspects of management. The second factor is marketing. The final guidelines improve and develop the business, which includes strengthened. 1) Entrepreneurs have to be honest and disciplined. 2) Action must emphasize participation and equality of all members. State agencies involved need to support continued assistance. Especially on the part of the markets and to increase the quality and variety of products. 3) And the introduction of information technology and electronic media used in the operation.

Keywords: Community Enterprises, Factors Contributing to Success, 5-star, Lampang Province

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศให้มีความยั่งยืน ซึ่งโดยภาพรวมหมายถึง การทำให้ประชาชนส่วนใหญ่มีความอยู่ดีและกินดีตลอดไป จะให้ความสำคัญและปฏิบัติตามแนวคิดระบบเศรษฐกิจกระแสหลัก (Main-stream economy) เน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจด้วยการเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าและบริการเพียงอย่างเดียวไม่ได้ พื้นฐานแนวคิดของเศรษฐกิจกระแสหลักคือ การใช้ทรัพยากรให้มากที่สุดเพื่อผลิตสินค้าและ/หรือบริการให้ได้มากที่สุด ในมิติทางสังคม เศรษฐกิจระบบนี้จะสร้างความไม่เป็นธรรมให้เกิดขึ้น เนื่องจากคนรวยซึ่งส่วนใหญ่คือนายทุนและมีอำนาจทางการเงินมากย่อมเอารัดเอาเปรียบด้วยการกอบโกยผลประโยชน์

จากทรัพยากร ในขณะที่คนยากจนไม่มีโอกาสได้ลิ้มตาอ้าปาก การพัฒนาโดยยึดแนวเศรษฐกิจกระแสหลักมีส่วนสร้างความเหลื่อมล้ำให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชน คนรวยซึ่งเป็นคนส่วนน้อยของประเทศจะยิ่งรวยมากขึ้น ในทางกลับกันคนยากจนซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศกลับจนลง การพัฒนาประเทศโดยยึดแนวคิดเศรษฐกิจกระแสหลักจะไม่ทำให้เกิดการอยู่ดีและกินดีอย่างยั่งยืนแก่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศได้เลย การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) ซึ่งเป็นการพัฒนาที่มีเป้าหมายให้ประชาชนมีความอยู่ดีและกินดีอย่างมั่นคงตลอดไปนั้น จำเป็นต้องอาศัยการสร้างสมดุลใน 3 องค์ประกอบ ที่สำคัญ คือ สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ภายใต้แนวคิดของการพัฒนาอย่างยั่งยืนนี้ สังคมต้องใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมเพื่อการผลิตหรือการลงทุนทางเศรษฐกิจ โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับทางธรรมชาติของสิ่งแวดล้อม (Natural carrying capacity) และการได้รับประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน (Equity) ของสมาชิกในสังคม (www.worldbank.org)

การสร้างความอยู่ดีและกินดีให้กับคนส่วนใหญ่ของประเทศไม่ควรเน้นเฉพาะการผลิตสินค้า และการบริการในระดับมหภาคหรือโดยรวมทั้งประเทศ แต่ควรให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจฐานราก คือระดับชุมชนควบคู่กันไปด้วย ชุมชนคือตัวจักรสำคัญอย่างหนึ่งในการขับเคลื่อนการพัฒนาของประเทศ ถ้าชุมชนสามารถบริหารจัดการทุกสิ่งทุกอย่างในชุมชนได้เองอย่างสมดุล ด้วยการสนับสนุนช่วยเหลือจากองค์กรหรือหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง เชื่อได้ว่าการพัฒนาประเทศเพื่อให้เกิดความยั่งยืนมีความเป็นไปได้สูงมาก แนวทางการพัฒนาตามรูปแบบนี้มีพัฒนาการมาเป็นลำดับจากธุรกิจชุมชน (ณรงค์ เพชรประเสริฐ และพิทยา ว่องกุล, 2554) จนกระทั่งมีการตราพระราชบัญญัติวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 เจตนารมณ์ของ พ.ร.บ. ดังกล่าว คือ ต้องการสร้างแนวทางสำคัญในการปฏิบัติ คือการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพทั้งในส่วนของการใช้ทรัพยากรของชุมชน การใช้องค์ความรู้เดิมที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน

ดังนั้น เพื่อให้การสนับสนุนและสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับวิสาหกิจชุมชนเพื่อเป็นฐานที่มั่นคงสำหรับการพัฒนาประเทศให้ยั่งยืน การศึกษาครั้งนี้เป็นความพยายามอย่างหนึ่งซึ่งมีเป้าหมายที่สำคัญ คือ การทบทวนวิวัฒนาการของวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จ วิเคราะห์ปัจจัยที่มีส่วนสนับสนุนให้เกิดความสำเร็จในการบริหารจัดการ และเสนอแนะแนวทางบนพื้นฐานของวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จ เพื่อเป็นต้นแบบในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนอื่น อันจะยังผลให้เกิดความอยู่ดีกินดีของชุมชนนั้นๆ ได้อย่างยั่งยืน ทั้งนี้ ผู้ศึกษาได้เลือกวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดลำปางเป็นกรณีศึกษา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทด้านการดำเนินงานและการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนระดับ 5 ดาว จังหวัดลำปาง
2. เพื่อวิเคราะห์ความคิดเห็นที่เกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนระดับ 5 ดาว จังหวัดลำปาง
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ระดับ 5 ดาว จังหวัดลำปางเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาวิจัยครั้งนี้กำหนดศึกษาการดำเนินการและการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนระดับ 5 ดาว ในพื้นที่จังหวัดลำปาง

ขอบเขตประชากร

ประชากรที่กำหนดศึกษา คือ ผู้ประกอบการที่เป็นสมาชิกของ 5 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจในพื้นที่จังหวัดลำปาง ประกอบด้วยผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการคัดสรรให้เป็นสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ประจำปี พ.ศ. 2556 ได้แก่ 1) กลุ่มผลิตภัณฑ์เทียนหอมกระบอกไม้ไผ่จิราเทียนหอม 2) กลุ่มผลิตภัณฑ์สบู่เหลวชีวภาพใหม่คำเนเซอร์โปรดัคส์ 3) กลุ่มผลิตภัณฑ์ข้าวแต๋นทวีพรรณ 4) กลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าคลุมเตียง/ผ้าย้อมสีธรรมชาติเสลา และ 5) กลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าปูโต๊ะ/ผ้าทอ น้ามอญ จำนวนรวม 233 ราย

อนึ่ง วิสาหกิจชุมชนทั้ง 5 กลุ่มที่ถูกจัดว่าเป็นวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จระดับ 5 ดาว คือ วิสาหกิจชุมชนที่ผ่านเกณฑ์กำหนดของกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ซึ่งประกอบด้วย 1) สามารถส่งออกโดยมีความแกร่งของตราสินค้า 2) ผลิตอย่างต่อเนื่องโดยมีคุณภาพคงเดิม และ 3) มีมาตรฐานคุณภาพและสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า และมีประวัติความเป็นมาของผลิตภัณฑ์

ขอบเขตด้านเนื้อหา

บริบทด้านการดำเนินการและการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน กำหนดศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมา วิธีดำเนินการ โครงสร้างการบริหารจัดการ และการพัฒนาไปสู่ความเป็นวิสาหกิจชุมชนระดับ 5 ดาว

การกำหนดค่าของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน เป็นไปในรูปแบบของการสำรวจความคิดเห็นของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่เป็นตัวอย่างสำหรับการศึกษาใน 5 กลุ่มปัจจัย ประกอบด้วย ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ด้านการเงิน ด้านการตลาด ด้านการผลิต และด้านการสนับสนุนของภาครัฐ ทั้งนี้ ในแต่ละกลุ่มปัจจัยประกอบด้วยตัวชี้วัดความสำเร็จระหว่าง 4 ถึง 7 ตัวชี้วัด รวมทั้งสิ้น 25 ตัวชี้วัด โดยกำหนดระดับอิทธิพลที่มีต่อความสำเร็จด้วยมาตรกำหนดค่า 5 ระดับ (Rating scales)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยชิ้นนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) เพื่อให้ทราบบริบทของการดำเนินการและการบริหารจัดการ และปัจจัยที่น่าจะมีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการประกอบกิจการวิสาหกิจชุมชน ผลจากการศึกษาดังกล่าว จะเป็นพื้นฐานสำหรับการเสนอแนะแนวทางเพื่อให้เกิดความยั่งยืนสำหรับการดำเนินการต่อไป ระเบียบวิธีในการดำเนินการวิจัย มีดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่าง

การศึกษานี้มิได้ศึกษาจากประชากรเป้าหมายทั้งหมด (233 ราย) แต่กำหนดศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 144 ราย ขนาดกลุ่มตัวอย่างได้มาจากการกำหนดค่าระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95.00 และคำนวณ

ตามสูตรของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างเพื่อการศึกษา ดังแสดงในตารางที่ 1 ใช้วิธีการกำหนดสัดส่วนตามกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และใช้การสุ่มแบบง่าย (Proportional stratified random sampling)

ตารางที่ 1 สัดส่วนและขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดศึกษา จำแนกตามกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ลำดับที่	กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจวิสาหกิจชุมชน ระดับ 5 ดาว จังหวัดลำปาง	จำนวนสมาชิก	ร้อยละ	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
1	กลุ่มผลิตภัณฑ์เทียนหอมกระบอกไม้ไผ่จिरภาเทียนหอม	7	3.00	4
2	กลุ่มผลิตภัณฑ์สบู่เหลวชีวภาพใหม่ค่านเซอร์ลโปรดัคส์	8	3.43	5
3	กลุ่มผลิตภัณฑ์ข้าวแต๋นทวีพรรณ	80	34.34	49
4	กลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าคลุมเตียง/ผ้าย้อมสีธรรมชาติเสลา	32	13.74	20
5	กลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าปูโต๊ะ/ผ้าทอน้ำมอญ	106	45.49	66
	รวม	233	100	144

2. ข้อมูลและแหล่งของข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้สำหรับการศึกษาที่จะนำไปวิเคราะห์และตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ทั้งหมด เป็นข้อมูลปฐมภูมิที่รวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่างโดยตรง ทั้งนี้ ข้อมูลดังกล่าวแบ่งออกเป็น 3 หมวดหมู่ คือ หมวดหมู่ที่ 1 เป็นข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง หมวดหมู่ที่ 2 เป็นข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีส่วนต่อความสำเร็จของการดำเนินวิสาหกิจชุมชน และหมวดหมู่ที่ 3 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและ/หรืออุปสรรคในการดำเนินการ รวมทั้งความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับแนวทางสำหรับการแก้ไขปรับปรุง หรือพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้เข้มแข็ง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้สำหรับการศึกษาวิจัยดังกล่าวแล้วข้างต้น รวบรวมด้วยการใช้เครื่องมือที่สำคัญ 2 ประเภท คือ แบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสอบถามประกอบด้วยข้อคำถามแบบเลือกตอบ โดยแบ่งเป็น 3 ตอนตามหมวดหมู่ของข้อมูลที่แจ้งแล้วก่อนหน้านี้ สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกได้ออกแบบเป็นข้อคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง (ชาย โพรสิลิตา, 2547) เพื่อรวบรวมข้อมูลในรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินการและการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนระดับ 5 ดาว ทั้ง 5 กลุ่ม แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างดังกล่าวใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีบทบาทในการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนละ 5-10 ราย

4. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้สำหรับการศึกษานี้ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน ส่วนของข้อมูลที่สามารถกำหนดค่าเชิงปริมาณได้ภายหลังทำการตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์แล้ว ได้ทำการวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ การกระจายร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน กรณีของข้อมูลเชิงคุณภาพที่ไม่สามารถกำหนดค่าเชิงปริมาณได้ ใช้วิธีการจัดหมวดหมู่และจัดลำดับความสำคัญด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

อนึ่ง การประเมินระดับอิทธิพลของปัจจัยที่มีต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนระดับ 5 ดาว จังหวัดลำปาง จำนวน 5 กลุ่มปัจจัย และ 25 ตัวชี้วัด ใช้มาตรฐานค่า 5 ระดับ โดยกำหนดค่าระดับอิทธิพลและเกณฑ์คะแนนการแปลผลไว้ดังนี้

คะแนน	ระดับของอิทธิพล
1	น้อยที่สุด
2	น้อย
3	ปานกลาง
4	มาก
5	มากที่สุด

การแปลผลคะแนน

ช่วงคะแนนเฉลี่ย	ระดับของอิทธิพล
1.00-1.49	น้อยที่สุด
1.50-2.49	น้อย
2.50-3.49	ปานกลาง
3.50-4.49	มาก
4.50-5.00	มากที่สุด

(บุญชม ศรีสะอาด, 2545)

ผลการศึกษา

ผลการศึกษา สามารถสรุปพอสังเขปตามรายวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. บริบทด้านการดำเนินงานและการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนระดับ 5 ดาว จังหวัดลำปาง

วิสาหกิจชุมชนทั้ง 5 กลุ่ม ที่กำหนดศึกษามีบริบทการดำเนินการและการบริหารจัดการที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ วิสาหกิจชุมชนมีจุดเริ่มต้นจากการที่ชาวบ้านสร้างผลิตภัณฑ์ในครัวเรือนชนิดต่างๆ ขึ้นมา เพื่อเป็นแหล่งรายได้เสริมในช่วงเวลาที่ว่างจากการทำไร่-ทำนา จากการที่เห็นว่าการดำเนินการอยู่หลายหลังคาเรือน ผู้นำชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งกำนันและผู้ใหญ่บ้านได้แนะนำและสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มกัน โดยมีรูปแบบการบริหารจัดการที่ยังไม่เป็นทางการ และมีโครงสร้างการบริหารจัดการแบบหลวมๆ อย่างไรก็ตามการดำเนินการในลักษณะของการรวมกลุ่ม ทำให้ผลิตภัณฑ์มีศักยภาพทั้งปริมาณและคุณภาพที่จะจำหน่ายสู่ภายนอกชุมชนได้ ภายหลังจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะกรมส่งเสริมการเกษตรได้มีการนำมาตรฐานระบบการจัดการวิสาหกิจชุมชนไปดำเนินการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ประกอบกับความร่วมมือจากกรมพัฒนาชุมชน และกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ทำให้กลุ่มผลิตภัณฑ์ของจังหวัดลำปางได้รับการสนับสนุนให้เป็นวิสาหกิจชุมชนที่มีมาตรฐานระดับ 5 ดาวจำนวนหลายกลุ่ม

กรณีของ 5 วิสาหกิจชุมชนระดับ 5 ดาว ของจังหวัดลำปางที่กำหนดศึกษาคั้งนี้ นอกจากมีมาตรฐานตามที่กำหนดโดยกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทยแล้ว ที่ถือว่าเป็นสิ่งบ่งชี้ความสำเร็จอีกประการหนึ่ง คือ การบริหารจัดการ แต่ละกลุ่มจะมีประธานกลุ่มที่มาจากคัดเลือกตั้งของสมาชิก เท่าที่ปรากฏ ประธานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่กำหนดศึกษาจะเป็นผู้ที่มีทักษะความสามารถในการสร้างผลิตภัณฑ์ และเป็นผู้ที่มีปารมคือสมาชิกให้การเคารพและนับถือ สืบเนื่องกันคือแต่ละกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจะมีโครงสร้างการบริหารจัดการ

ที่ชัดเจนและคล้ายคลึงกัน มีการแต่งตั้งหัวหน้าฝ่ายขึ้นมาเพื่อรับผิดชอบงานด้านต่างๆ ที่สำคัญ คือ ฝ่ายจัดซื้อ ฝ่ายการผลิต ฝ่ายการตลาด ฝ่ายการเงินและฝ่ายบัญชี เป็นต้น

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนระดับ 5 ดาว จังหวัดลำปาง

การประเมินอิทธิพลของปัจจัยที่มีต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน ในการศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการประเมิน จากความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ถูกกำหนดในการศึกษา ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็น ทำให้ทราบว่า ปัจจัยหลักทั้ง 5 กลุ่ม มีอิทธิพลในระดับมาก โดยมีปัจจัยด้านการบริหารจัดการ มีค่าเฉลี่ยของ อิทธิพลสูงสุด (4.03) และปัจจัยด้านการผลิตมีค่าเฉลี่ยของอิทธิพลต่ำสุด (3.77) (ดูตารางที่ 2 ประกอบ)

ตารางที่ 2 ระดับอิทธิพลของปัจจัย 5 กลุ่ม ต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน ระดับ 5 ดาว จังหวัดลำปาง (n = 144)

ลำดับที่	ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน ระดับ 5 ดาว จังหวัดลำปาง	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ อิทธิพล
1	ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ	4.03	0.47	มาก
2	ปัจจัยด้านการเงิน	3.88	0.46	มาก
3	ปัจจัยด้านการตลาด	3.91	0.49	มาก
4	ปัจจัยด้านการผลิต	3.77	0.49	มาก
5	ปัจจัยด้านการสนับสนุนส่งเสริมของภาครัฐ	3.85	0.47	มาก
ค่าเฉลี่ยโดยรวม		3.88	0.47	มาก

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาให้ละเอียดลงไปถึงระดับตัวชี้วัดของแต่ละกลุ่มปัจจัย ยังทำให้ทราบจากการศึกษาครั้งนี้ว่า ในกลุ่มปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ตัวชี้วัดความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนที่สำคัญ 2 ตัวชี้วัด คือ การติดต่อสื่อสารกันอย่างทั่วถึงและสม่ำเสมอในหมู่สมาชิก และการมีภาวะผู้นำของประธานกลุ่ม ในขณะที่ ปัจจัยด้านการเงินมีตัวบ่งชี้ความสำเร็จที่สำคัญคือ การกำหนดราคาขายให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน ปัจจัยด้านการตลาดมีตัวบ่งชี้ความสำเร็จที่สำคัญคือ การหาตลาดและการวางแผนการจัดจำหน่าย กรณีของปัจจัยด้านการผลิตและปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ มีตัวบ่งชี้ความสำเร็จ ที่สำคัญด้านละ 1 ตัวชี้วัด คือ การพัฒนา อุปกรณ์เครื่องมือการผลิต และการได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือด้านงบประมาณอยู่เสมอ ตามลำดับ

3. แนวทางการปรับปรุงและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ระดับ 5 ดาว จังหวัดลำปาง

การประมวลความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่สะท้อนออกมาในรูปของการตอบแบบสอบถามส่วนหนึ่ง จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จอีกส่วนหนึ่ง รวมถึงถอดจนการสนทนาแบบกึ่งทางการกับสมาชิกในคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัดลำปาง และสมาชิกหอการค้าจังหวัดลำปาง ทำให้ทราบเป็นนัยว่า แม้ว่าวิสาหกิจชุมชนระดับ 5 ดาว จังหวัดลำปางทั้ง 5 กลุ่ม ที่กำหนดศึกษาจะเป็นวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จตามเกณฑ์ของทางราชการก็ตาม แต่ก็มิได้หมายความว่าไม่มีปัญหาหรืออุปสรรคใดๆ ในการดำเนินการและการบริหารจัดการ สิ่งที่ยังเป็นปัญหาและอุปสรรคของวิสาหกิจชุมชนอยู่บ้าง ได้สะท้อนออกมาในรูปของความคิดเห็นที่อยากให้มีการปรับปรุงและพัฒนาให้ดีขึ้นในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1) ควรมีการเพิ่มทักษะความรู้ด้านการบริหารจัดการให้แก่ประธานกลุ่มและหัวหน้าผู้รับผิดชอบฝ่ายต่างๆ ในแต่ละกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

- 2) การสร้างผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ดำเนินการโดยคนกลุ่มหนึ่งซึ่งอาจเป็นภูมิปัญญาและผู้สูงอายุ ควรหาแนวทางให้คนรุ่นใหม่ได้เข้ามามีส่วนในการสืบสาน
- 3) ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ ซึ่งจัดว่ามีคุณค่าอยู่แล้วในตัว แต่หากจะมีการนำเอาเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมใหม่ๆ มาต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชน เช่น มีการออกแบบตราสัญลักษณ์ และการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่มีความทันสมัย น่าจะทำให้มีขีดความสามารถในการแข่งขันมากขึ้น
- 4) ควรมีความร่วมมือกันมากขึ้นในหมู่สมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรักษามาตรฐานคุณภาพของผลิตภัณฑ์และการแสวงหาตลาดใหม่
- 5) ควรจัดให้มีการอบรมให้ความรู้ด้านการเงินและการจัดทำบัญชีแก่สมาชิกวิสาหกิจชุมชน เพื่อช่วยในการควบคุมรายจ่ายและการกำหนดราคาของผลิตภัณฑ์ให้เหมาะสม สามารถแข่งขันกับคู่แข่งในตลาดได้

อภิปรายผล

ข้อค้นพบจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ สะท้อนให้เห็นประเด็นสำคัญทางด้านวิชาการและด้านหลักการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจชุมชนในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนหลายกรณี ซึ่งขอนำมาอภิปรายโดยสังเขปดังต่อไปนี้

1. วิสาหกิจชุมชนเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การดำเนินการวิสาหกิจชุมชนมิได้มุ่งเน้นการส่งเสริมให้มีการใช้ทรัพยากรให้มากที่สุดเพื่อให้ได้สินค้าและบริการที่มากที่สุด และให้ได้กำไรสูงสุดตามแนวคิดของเศรษฐกิจแบบทุนนิยมหรือเศรษฐกิจกระแสหลัก แนวทางการดำเนินการของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมมีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดความไม่สมดุลขึ้นในระบบความสัมพันธ์ระหว่างสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ความไม่สมดุลดังกล่าวนี้เองที่จะเป็นตัวการทำให้เกิดความไม่ยั่งยืนขึ้นกับผลของการดำเนินการ ตรงกันข้ามกับวิสาหกิจชุมชนซึ่งโดยหลักการและแนวทางการดำเนินการคือความพอเหมาะพอดี ไม่ทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจนเกินขีดที่จะสามารถฟื้นฟูสภาพเองได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน และการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ แม้จะไม่ทำให้สังคมมีสินค้าและบริการที่แปลกใหม่และหลากหลายได้อุปโภค/บริโภค แต่การดำเนินการของวิสาหกิจชุมชนที่เน้นความผสมกลมกลืนระหว่างภูมิกายภาพ และภูมิสังคม ก็สามารถทำให้สมาชิกของชุมชนมีกินมีใช้อย่างเหมาะสมและเพียงพอ

วิสาหกิจชุมชนเป็นการดำเนินธุรกิจที่สร้างความอยู่ดีและกินดีให้กับประชาชนได้อย่างยั่งยืน เป้าหมายของเศรษฐกิจชุมชนมีความสอดคล้องและคล้ายคลึงกันกับปรัชญาและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และแนวคิดเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ (ศุภวุฒิ สายเชื้อ, สืบค้นจาก <http://www.chaipat.or.th>) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นของการสร้างความสมดุลระหว่างสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ในขณะที่วิสาหกิจชุมชนเน้นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น เน้นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เศรษฐกิจพอเพียงเน้นความมีเหตุผล ความพอประมาณ และสร้างภูมิคุ้มกัน และเศรษฐกิจแนวพุทธให้ความสำคัญกับการสร้างความสมดุล ด้วยการลดความโลภ ความโกรธ และความหลง

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนระดับ 5 ดาว จังหวัดลำปาง ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้นในส่วนของขอบเขตและวิธีดำเนินการวิจัย การศึกษานี้ทำการศึกษาด้วยการสำรวจความคิดเห็นของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนระดับ 5 ดาว จาก 5 กลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยประเด็นที่แสดงความคิดเห็นได้กำหนด

ไว้เป็น 5 กลุ่ม และมีตัวชี้วัดความสำเร็จทั้งสิ้น 25 ตัวชี้วัด ผลการวิเคราะห์ทำให้ทราบว่า ทุกปัจจัยมีอิทธิพลต่อการดำเนินการของวิสาหกิจชุมชนในระดับมาก ทั้งนี้ ปัจจัยด้านการบริหารจัดการเป็นปัจจัยที่สมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่เป็นตัวอย่างแสดงความคิดเห็นว่ามีอิทธิพลสูงที่สุดเมื่อเทียบกับอีก 4 กลุ่มปัจจัยที่เหลือ

ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ สามารถอธิบายได้ใน 2 กรณี กรณีแรก กลุ่มตัวอย่างให้น้ำหนักของระดับการมีอิทธิพลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนทั้ง 5 กลุ่มปัจจัยในระดับมากเท่ากันนั้น เป็นเพราะทุกกลุ่มเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การดำเนินธุรกิจการผลิตสินค้าและ/หรือการบริการทุกประเภทต้องใช้ เพราะเป็นปัจจัยหลักที่จำเป็น (ใจมานัส พลอยดี, 2542; วิน เชื้อโพธิ์หัก, 2546; เสรี วงษ์มณฑา, 2542; และไพรัตน์ ฤทธิ์ประเสริฐ, 2540) อีกกรณีหนึ่งที่สามารถนำมาเป็นประเด็นในการอภิปรายผล คือ ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จสูงสุดในความเป็นจริงก็น่าจะเป็นเช่นนั้น การบริหารจัดการ มักถูกมองโดยรวมว่าครอบคลุมไปถึงการบริหารบุคลากร งบประมาณ การผลิต และอื่นๆ เมื่อการประเมินอิทธิพลกระทำในรูปแบบของการสอบถามความคิดเห็น กลุ่มตัวอย่างที่กำหนดศึกษาส่วนใหญ่จึงให้ความสำคัญไปที่ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจริยธรรมในการบริหารจัดการ เช่น การเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม การใช้หลักนิติธรรมในการบริหาร และหลักความโปร่งใสตรงไปตรงมา ตรวจสอบได้

3. ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน การศึกษานี้ได้ทำการสอบถามความคิดเห็นจากสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ถูกกำหนดเป็นตัวอย่างว่า ถ้าประสงค์จะให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามารถดำเนินอยู่ต่อไปได้ด้วยดี จะต้องมีแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาในด้านใดบ้างและอย่างไร ผลที่ได้ออกมาไม่ได้แตกต่างไปจากความคาดหวังของคนโดยทั่วไป กล่าวคือ ข้อเสนอแนะและแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาเกือบทั้งหมด มีความเกี่ยวพันเชื่อมโยงอยู่กับปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากการดำเนินธุรกิจในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

นอกเหนือจากปัจจัยทั้ง 5 กลุ่ม ที่จัดว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานของการดำเนินการวิสาหกิจชุมชนให้ประสบความสำเร็จแล้ว การศึกษานี้ได้สังเคราะห์จากผลการศึกษาแล้วเห็นว่า ยังมีแนวทางที่จะทำให้ความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนระดับ 5 ดาว จังหวัดลำปาง เป็นความสำเร็จที่มีความยั่งยืน แนวทางดังกล่าวประกอบด้วย

1. การดำเนินวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มและของสมาชิกในกลุ่ม ต้องเป็นไปด้วยความซื่อสัตย์ และมีวินัยความซื่อสัตย์หมายถึงความตรงไปตรงมา ไม่มีการโกหกหรือซ่อนเร้นความจริงกับลูกค้า ความมีวินัยเน้นไปที่ความรับผิดชอบและตรงต่อเวลา เช่น การผลิตและการส่งมอบผลิตภัณฑ์ให้กับลูกค้าได้ทันตามเวลาที่กำหนด

2. การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน ต้องเน้นการเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนของกลุ่มมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน เช่น มีส่วนร่วมในการคิดหาประเด็นปัญหา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติและติดตามผล และร่วมในการได้รับประโยชน์จากการดำเนินการ ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมดังกล่าวของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

3. การเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารจัดการ การแสวงหาตลาดใหม่และการสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีความแปลกใหม่ทันสมัยเป็นเรื่องที่ต้องมีการดำเนินการ ทั้งนี้ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งกรมส่งเสริมการเกษตร กรมการพัฒนาชุมชน และสถาบันอุดมศึกษาในจังหวัด ต้องทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง และผู้ให้การสนับสนุนส่งเสริม

4. ต้องมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่ออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการดำเนินการเพื่อความสะดวกรวดเร็ว และความเป็นระบบของฐานข้อมูลของกลุ่ม
5. การดำเนินธุรกิจของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืนต้องนำเอาหลักการและแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งประกอบด้วย ความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวดี และเงื่อนไขของความรู้คู่คุณธรรมมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน รวมถึงแนวคิดเศรษฐกิจเชิงพุทธในประเด็นของความไม่โลภ มาเป็นแนวทางในการดำเนินการของกลุ่ม

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มงานพัฒนาวิสาหกิจเกษตรชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร. (2549). *วิสาหกิจชุมชนหนทางพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน*. สืบค้นเมื่อ มิถุนายน 2558, จาก <http://www.moac.go.th/builder/aid/articleupdate.php?id=86>
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2549). *แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10: สังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- ใจมานัส พลอยดี. (2542). *ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของธุรกิจชุมชน: เปรียบเทียบระหว่างภาพรวมและภาพย่อย (อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร และอำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช)*. วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชาย โพธิ์สิตา. (2547). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินติ้ง.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และ พิทยา ว่องกุล. (2554). *วิสาหกิจชุมชน กลไกเศรษฐกิจฐานราก*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: เอ็ดดิสันเพลส โปรดักส์.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2542). *แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จ*. กรุงเทพฯ: เอ็ดดิสันเพลส โปรดักส์.
- _____. (2542). *ธุรกิจชุมชน: เส้นทางที่เป็นไปได้*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ไพรัตน์ ฤทธิ์ประเสริฐ. (2540). *ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลขององค์กรประชาชนในการประกอบธุรกิจขนาดย่อมนอกภาคเกษตรกรรม*. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ สส.ม., มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มูลนิธิชัยพัฒนา. “เศรษฐกิจพอเพียง”, สืบค้นจาก www.chaipat.or.th เมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2559
- วิน เชื้อโพธิ์หัก. (2546). *การพัฒนาบุคคลและการฝึกอบรม*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ศุภวุฒิ สายเชื้อ. “คิดแบบเศรษฐกิจกระแสหลัก”. สืบค้นจาก www.sarut-homesite.net เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2559
- เสวี วงษ์มณฑา. (2542). *กลยุทธ์การตลาด: การวางแผนการตลาด*. กรุงเทพฯ: เพชรจรัสแสงแห่งโลกธุรกิจ.
- Krejcie, Robert V. and Morgan, Daryle W. (1970). *Determining Sample Size for Research Activities*. Educational and Psychological Measurement.
- The World Bank Group. “What is Sustainable Development”, Retrieved from www.worldbank.org on June 3, 2016